

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 6ης Οκτωβρίου 2009*

Στην υπόθεση C-40/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Juzgado de Primera Instancia de Bilbao (Ισπανία) με απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Φεβρουαρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Asturcom Telecomunicaciones SL

κατά

Cristina Rodríguez Nogueira,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, M. Pešič, A. Tizzano (εισηγητή), E. Levits και J.-J. Kasel, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Asturcom Telecomunicaciones SL, εκπροσωπούμενη από τους P. Calderón Plaza και P. García Ibaceta, abogados,

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. López-Medel Bascones,

- η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις K. Veres και R. Somssich και τον Z. Fehér,

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους W. Wils και R. Vidal Puig,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαΐου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29, στο εξής: οδηγία).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο εκδόσεως απογράφου μη δυνάμενης πλέον να προσβληθεί διαιτητικής αποφάσεως μεταξύ της εταιρίας Asturcom Telecomunicaciones S.L. (στο εξής: Asturcom) και της M. C. Rodríguez Nogueira σχετικά με την καταβολή οφειλής απορρέουσας από την εκτέλεση συμβάσεως συνδρομητή σε δίκτυο κινητής τηλεφωνίας την οποία η εν λόγω εταιρία συνήψε με τη δεύτερη.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της

εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

- 4 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

- 5 Το παράρτημα της οδηγίας περιλαμβάνει ενδεικτικό κατάλογο ρητρών που μπορούν να κριθούν καταχρηστικές. Μεταξύ αυτών, το σημείο 1, στοιχείο π, του εν λόγω παραρτήματος αφορά τις ρήτρες που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα «να καταργούν ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή, ιδίως με το να υποχρεώνουν τον καταναλωτή να καταφεύγει αποκλειστικά σε διαιτησία μη καλυπτόμενη από νομικές διατάξεις, με το να περιορίζουν μη προσηκόντως τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή, ή με το να επιβάλλουν σ' αυτόν το βάρος της απόδειξης το οποίο, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο, φέρει κανονικά άλλος συμβαλλόμενος».

Η εθνική νομοθεσία

- 6 Κατά το ισπανικό δίκαιο, η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες προβλέφθηκε καταρχάς με τον γενικό νόμο 26/1984 για την προστασία των καταναλωτών και των χρηστών (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios), της 19ης Ιουλίου 1984 (BOE αριθ. 176, της 24ης Ιουλίου 1984, στο εξής: νόμος 26/1984).

- 7 Ο νόμος 26/1984 τροποποιήθηκε με τον νόμο 7/1998, περί των γενικών όρων συναλλαγών (*Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación*), της 13ης Απριλίου 1998 (*BOE* αριθ. 89, της 14ης Απριλίου 1998, στο εξής: νόμος 7/1998), που μετέφερε στην εθνική έννομη τάξη την οδηγία.
- 8 Μεταξύ άλλων, ο νόμος 7/1998 προσέθεσε στον νόμο 26/1984 ένα άρθρο 10 bis, το οποίο προβλέπει, στην παράγραφο 1, ότι συνιστούν καταχρηστικές ρήτρες όλοι οι όροι που δεν έχουν αποτελέσει ιδιαίτερο αντικείμενο διαπραγματεύσεως και που προκαλούν, κατά παράβαση των απαιτήσεων της καλής πίστης, εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση. Σε κάθε περίπτωση, συνιστούν καταχρηστικές ρήτρες οι συμβατικοί όροι που απαριθμούνται στην πρώτη συμπληρωματική διάταξη του παρόντος νόμου. [...]
- 9 Το άρθρο 8 του νόμου 7/1998 ορίζει τα ακόλουθα:
- «1. Είναι αυτοδικαίως άκυροι οι γενικοί όροι που αντιβαίνουν, εις βάρος του προσχωρούντος, προς τις διατάξεις του παρόντος νόμου ή οποιουδήποτε άλλου κανόνα που εισάγει υποχρέωση ή απαγόρευση, εκτός αν προβλέπουν άλλες συνέπειες σε περίπτωση παραβάσεώς τους.
- Άκυρες είναι ιδίως οι καταχρηστικές γενικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές. Τέτοιες ρήτρες αποτελούν, σε κάθε περίπτωση, εκείνες που περιγράφονται στο άρθρο 10 bis και στην πρώτη συμπληρωματική διάταξη του γενικού νόμου 26/1984 [...].»
- 10 Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης η διαιτητική διαδικασία διεπόταν από τον νόμο 60/2003 περί διαιτησίας (*Ley 60/2003 de Arbitraje*), της 23ης Δεκεμβρίου 2003 (*BOE* αριθ. 309, της 26ης Δεκεμβρίου 2003, στο εξής: νόμος 60/2003).

11 Το άρθρο 8, παράγραφοι 4 και 5, του νόμου 60/2003 όριζε τα εξής:

«4. Αρμόδιο για την έκδοση απογράφου είναι το Πρωτοδικείο του τόπου δημοσίευσης της διαιτητικής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 545, παράγραφος 2, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας [...].

5. Η αγωγή ακυρώσεως της διαιτητικής αποφάσεως ασκείται ενώπιον του Audiencia Provincial του τόπου εκδόσεως της αποφάσεως αυτής.»

12 Το άρθρο 22, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου 60/2003 προέβλεπε τα ακόλουθα:

«1. Οι διαιτητές έχουν εξουσία να αποφασίζουν επί της αρμοδιότητάς τους, συμπεριλαμβανομένων των ενστάσεων περί της υπάρξεως ή του κύρους του συνυποσχετικού και κάθε άλλης ενστάσεως η οποία, σε περίπτωση που γίνει δεκτή, αποκλείει την εξέταση της ουσίας της διαφοράς. Προς τον σκοπό αυτόν, το συνυποσχετικό που αποτελεί τμήμα συμβάσεως θεωρείται ως συμφωνία ανεξάρτητη των λοιπών όρων της συμβάσεως. Απόφαση των διαιτητών που κηρύσσει άκυρη τη σύμβαση δεν συνεπάγεται εκ μόνου του λόγου αυτού την ακυρότητα του συνυποσχετικού.

2. Οι ενστάσεις που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο πρέπει να προβάλλονται το αργότερο κατά τον χρόνο της καταθέσεως εγγράφου αντικρούσεως, ενώ ο ενιστάμενος δεν εμποδίζεται να τις προβάλει εκ του λόγου ότι υπέδειξε τους διαιτητές ή συνέπραξε στον διορισμό τους. Η ένσταση υπερβάσεως των ορίων της αρμοδιότητας των διαιτητών προβάλλεται κατά την εξέταση από τις διαιτητικές αρχές του ζητήματος που υπερβαίνει τα όρια αυτά.

Οι διαιτητές δεν μπορούν να δέχονται ενστάσεις προβαλλόμενες εκπροθέσμως παρά μόνον αν υπάρχει βάσιμος λόγος για την υπέρβαση της προθεσμίας.»

13 Το άρθρο 40 του νόμου 60/2003 είχε ως ακολούθως:

«Κατά οριστικής διαιτητικής απόφασεως μπορεί να ασκηθεί αγωγή ακυρώσεως, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στον παρόντα τίτλο.»

14 Το άρθρο 41 του νόμου 60/2003 όριζε τα εξής:

«1. Η διαιτητική απόφαση μπορεί να ακυρωθεί μόνον εάν ο διάδικος που ζητεί την ακύρωση προβάλει και αποδείξει:

[...]

f) ότι η διαιτητική απόφαση είναι αντίθετη προς τη δημόσια τάξη.

[...]»

15 Δυνάμει του άρθρου 41, παράγραφος 4, του νόμου 60/2003, η αγωγή προς ακύρωση έπρεπε να ασκείται εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεως της διαιτητικής αποφάσεως.

16 Το άρθρο 43 του νόμου 60/2003 όριζε ότι:

«Η απρόσβλητη διαιτητική απόφαση έχει την ισχύ δεδικασμένου και μπορεί να προσβληθεί μόνο με αναψηλάφηση, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ley de Enjuiciamiento Civil [Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας] για τις οριστικές αποφάσεις.»

17 Το άρθρο 44 του νόμου 60/2003 όριζε περαιτέρω τα ακόλουθα:

«Η αναγκαστική εκτέλεση των διαιτητικών αποφάσεων διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του παρόντος τίτλου.»

18 Το άρθρο 517, παράγραφος 2, σημείο 2, του νόμου περί Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας 1/2000 (Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil), της 7ης Ιανουαρίου 2000 (BOE αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 2000, στο εξής: νόμος 1/2000) ορίζει ότι οι διαιτητικές αποφάσεις ή κρίσεις είναι εκτελεστές.

19 Το άρθρο 559, παράγραφος 1, του νόμου 1/2000 έχει το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Ο καθού η εκτέλεση μπορεί να ασκήσει ανακοπή κατά της εκτελέσεως προβάλλοντας τις εξής διαδικαστικές πλημμέλειες:

1. ο καθού δεν έχει την ιδιότητα ή τη νόμιμη εκπροσώπηση που του αποδίδεται με τον εκτελεστό τίτλο
2. ο επισπεύδων στερείται της ικανότητας ή της νόμιμης εκπροσώπησης προς εκτέλεση ή δεν αποδεικνύει την ιδιότητα ή τη νόμιμη εκπροσώπηση με την οποία επισπεύδει την εκτέλεση
3. υφίσταται απόλυτη ακυρότητα της διαταγής εκτελέσεως, επειδή η δικαστική ή η διαιτητική απόφαση δεν αποφαίνεται εις βάρος του καθού, επειδή το εκτελεστό έγγραφο δεν πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις για την εκτέλεση ή λόγω παραβάσεως, κατά τη διαταγή της εκτελέσεως, των διατάξεων του άρθρου 520 του παρόντος νόμου
4. μη γνησιότητα του εκτελεστού τίτλου, αν πρόκειται για διαιτητική απόφαση η οποία δεν περιβλήθηκε συμβολαιογραφικό τύπο.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 20 Στις 24 Μαΐου 2004 συνήφθη σύμβαση συνδρομητή κινητής τηλεφωνίας μεταξύ Asturcom και M. C. Rodríguez Nogueira. Η εν λόγω σύμβαση περιελάμβανε ρήτρα προβλέπουσα την υπαγωγή κάθε διαφοράς σχετικής με την εκτέλεση της εν λόγω συμβάσεως στη διαιτησία της Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (Ευρωπαϊκή Ένωση Διαιτησίας κατά νόμο και κατ' ευδικία, στο εξής: AEADE). Τόπος διεξαγωγής της διαιτησίας αυτής, που δεν οριζόταν στη σύμβαση, ήταν το Bilbao.
- 21 Επειδή η M. C. Rodríguez Nogueira δεν εξόφλησε ορισμένους λογαριασμούς και κατάγγειλε τη σύμβαση πριν από την ελάχιστη συμφωνηθείσα διάρκεια, η Asturcom κίνησε κατ' αυτής διαδικασία διαιτησίας ενώπιον της AEADE.
- 22 Η εκδοθείσα στις 14 Απριλίου 2005 διαιτητική απόφαση υποχρέωσε τη M. C. Rodríguez Nogueira σε καταβολή ποσού 669,60 ευρώ.
- 23 Δεδομένου ότι η M. C. Rodríguez Nogueira δεν άσκησε αγωγή προς ακύρωση της εν λόγω διαιτητικής αποφάσεως, η απόφαση αυτή απέκτησε την ισχύ δεδικασμένου.
- 24 Στις 29 Οκτωβρίου 2007 η Asturcom υπέβαλε στο Juzgado de Primera Instancia de Bilbao αίτηση εκδόσεως απογράφου όσον αφορά την εν λόγω διαιτητική απόφαση.
- 25 Με την προδικαστική απόφασή του το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι η περιεχόμενη στη σύμβαση ρήτρα διαιτησίας έχει καταχρηστικό χαρακτήρα, λαμβανομένου υπόψη, ιδίως, ότι, καταρχάς, τα έξοδα στα οποία θα έπρεπε να υποβληθεί ο καταναλωτής για να μεταβεί στον τόπο της διαιτησίας υπερβαίνουν το ποσό που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης. Στη συνέχεια, ο τόπος αυτός ευρίσκεται σε σημαντική απόσταση από την κατοικία του καταναλωτή και δεν

μνημονεύεται στη σύμβαση. Τέλος, η επιφορτισμένη με τη διαιτησία ένωση συντάσσει η ίδια τις συμβάσεις που χρησιμοποιούνται στη συνέχεια από τις επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών.

- 26 Εντούτοις, σημειώνει επίσης ότι, αφενός, ο νόμος 60/2003 δεν παρέχει τη δυνατότητα στους διαιτητές να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα καταχρηστικών ρητρών διαιτησίας και, αφετέρου, ο νόμος 1/2000 δεν προβλέπει καμία διάταξη όσον αφορά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρητρών διαιτησίας εκ μέρους του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για την έκδοση απογράφου διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ του δεδικασμένου.
- 27 Υπό τις συνθήκες αυτές, διατηρώντας αμφιβολίες όσον αφορά τη συμφωνία προς το κοινοτικό δίκαιο των ως άνω εσωτερικών διαδικαστικών κανόνων, το Juzgado de Primera Instancia de Bilbao αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Μπορεί να περιλαμβάνει η προστασία που παρέχει στους καταναλωτές η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, τη δυνατότητα του δικαστηρίου που επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου έχουσας αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου διαιτητικής αποφάσεως να εξετάζει αυτεπαγγέλτως το κύρος του συνυποσχετικού και, κατά συνέπεια, να ακυρώνει την απόφαση αυτή, σε περίπτωση που κρίνει ότι το συνυποσχετικό αυτό περιέχει καταχρηστική ρήτρα διαιτησίας εις βάρος του καταναλωτή;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 28 Με το ερώτημά του το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η οδηγία έχει την έννοια ότι εθνικό δικαστήριο, το οποίο επιλαμβάνεται αιτήσεως εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και έχει εκδοθεί ερημοδικούντος του καταναλωτή, υποχρεούται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον

καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας διαιτησίας περιλαμβανομένης σε σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και του καταναλωτή αυτού, καθώς και να ακυρώσει την εν λόγω απόφαση.

- 29 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να υπομνησθεί εκ προοιμίου ότι το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφόρησης, θέση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους (αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, Συλλογή 2000, σ. I-4941, σκέψη 25, και της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro, Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 25).
- 30 Όσον αφορά τέτοιες καταστάσεις όπου υπάρχει κάποιο ασθενές μέρος στη σύμβαση, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει ότι η καταχρηστική ρήτρα δεν δεσμεύει τον καταναλωτή. Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου, η οποία, λαμβάνοντας υπόψη την υποδεέστερη κατάσταση του ενός των συμβαλλομένων μερών, τείνει να αναπληρώσει την ισορροπία που εισάγει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με πραγματική ισορροπία ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισοτιμία (αποφάσεις Mostaza Claro, προαναφερθείσα, σκέψη 36, και της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψη 25).
- 31 Προς εξασφάλιση της προστασίας που προβλέπει η οδηγία, το Δικαστήριο έχει επίσης τονίσει επανειλημμένα ότι η κατάσταση ανισότητας μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση (προαναφερθείσες αποφάσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, σκέψη 27, και Mostaza Claro, σκέψη 26).
- 32 Με γνώμονα αυτές τις αρχές το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα της συμβατικής ρήτρας (απόφαση Mostaza Claro, προαναφερθείσα, σκέψη 38).

- 33 Η υπό κρίση υπόθεση διακρίνεται εντούτοις από εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση *Mostaza Claro*, καθόσον η *M. C. Rodríguez Nogueira* παρέμεινε εντελώς αδρανής κατά τη διάρκεια των διαφόρων διαδικασιών και, ειδικότερα, δεν άσκησε αγωγή προς ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως του ΑΕΑΔΕ επικαλούμενη τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτηρας διαιτησίας, οπότε η εν λόγω απόφαση απέκτησε πλέον ισχύ δεδικασμένου.
- 34 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να προσδιοριστεί αν η επιταγή αποκαταστάσεως της τυπικής κατά τη σύμβαση ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων με μια πραγματική ισορροπία εγγυώμενη τη μεταξύ τους ισότητα υποχρεώνει το δικαστήριο της εκτελέσεως να διασφαλίσει την απόλυτη προστασία του καταναλωτή, ακόμα και όταν αυτός δεν έχει ασκήσει κανένα μέσο παροχής ένδικης προστασίας προκειμένου να προασπίσει τα δικαιώματά του, τούτο δε παρά τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που θέτουν σε εφαρμογή την αρχή του δεδικασμένου.
- 35 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί πρωτίστως η σημασία που έχει τόσο στην κοινοτική έννομη τάξη όσο και στις εθνικές έννομες τάξεις η αρχή του δεδικασμένου.
- 36 Πράγματι, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να αποφανθεί ειδικότερα ότι, προς διασφάλιση τόσο της σταθερότητας του δικαίου και των εννόμων σχέσεων όσο και της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης, επιβάλλεται να μην μπορεί να τίθεται ζήτημα κύρους των δικαστικών αποφάσεων οι οποίες έχουν καταστεί αμετάκλητες, μετά την εξάντληση των προβλεπομένων ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που τάσσονται για την άσκηση αυτών των ενδίκων μέσων (αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, *Köbler*, Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψη 38, της 16ης Μαρτίου 2006, C-234/04, *Karferer*, Συλλογή 2006, σ. I-2585, σκέψη 20, καθώς και της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-2/08, *Fallimento Olimpiclub*, Συλλογή 2009, σ. I-7501, σκέψη 22).
- 37 Κατά συνέπεια, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να μη λαμβάνουν υπόψη εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες περιβάλλοντες με την ισχύ του δεδικασμένου μια απόφαση, ακόμη και αν έτσι θα μπορούσε να αποτραπεί παράβαση, λόγω αυτής της αποφάσεως, διατάξεως του

κοινοτικού δικαίου, ανεξαρτήτως της φύσεως αυτής (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1999, C-126/97, Eco Swiss, Συλλογή 1999, σ. I-3055, σκέψεις 47 και 48, Karferer, προαναφερθείσα, σκέψη 21, καθώς και Fallimento Olimpiclub, προαναφερθείσα, σκέψη 23).

38 Ελλείπει κοινοτικής ρυθμίσεως στον τομέα αυτό, οι προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής του δεδουλευμένου εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας τους. Εντούτοις, οι προϋποθέσεις αυτές δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που ισχύουν για παρόμοιες καταστάσεις οι οποίες στηρίζονται στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να διαμορφώνονται κατά τρόπο που να καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η κοινοτική έννομη τάξη (βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσες αποφάσεις Karferer, σκέψη 22, καθώς και Fallimento Olimpiclub, σκέψη 24).

39 Όσον αφορά καταρχάς την αρχή της αποτελεσματικότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της θέσεως της διατάξεως αυτής στην όλη διαδικασία, της εξελίξεως της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενδεχομένως, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck, Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 14, και Fallimento Olimpiclub, προαναφερθείσα, σκέψη 27).

40 Εν προκειμένω, η επίμαχη διαιτητική απόφαση απέκτησε την ισχύ δεδουλευμένου επειδή ο καταναλωτής δεν άσκησε αγωγή προς ακύρωσή της εντός της προβλεπόμενης προς τούτο προθεσμίας.

41 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, ο καθορισμός ευλόγων αποκλειστικών προθεσμιών για την άσκηση ενδίκων μέσων ή βοηθημάτων προς κατοχύρωση της ασφαλείας δικαίου είναι σύμφωνος προς το κοινοτικό δίκαιο (βλ. επ' αυτού αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe-Zentralfinanz και Rewe-Zentral, Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5, της 10ης Ιουλίου 1997, C-261/95, Palmisani, Συλλογή 1997, σ. I-4025, σκέψη 28, καθώς και της 12ης Φεβρουαρίου 2008, C-2/06, Kempfer, Συλλογή 2008, σ. I-411, σκέψη 58). Πράγματι, τέτοιες προθεσμίες

δεν μπορούν να καταστήσουν πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη (βλ. επ' αυτού απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2002, C-255/00, Grundig Italiana, Συλλογή 2002, σ. I-8003, σκέψη 34).

42 Επομένως, πρέπει να εξακριβωθεί ο εύλογος χαρακτήρας μιας προθεσμίας δύο μηνών, όπως αυτής που προβλέπει το άρθρο 41, παράγραφος 4, του νόμου 60/2003, με την εκπνοή της οποίας, όταν δεν ασκηθεί αγωγή προς ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως, η απόφαση αυτή καθίσταται απρόσβλητη και αποκτά με τον τρόπο αυτόν ισχύ δεδικασμένου.

43 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται, αφενός, ότι, όπως έχει ήδη δεχθεί το Δικαστήριο, μια προθεσμία εξήντα ημερών δεν είναι, καθαυτή, επικριτέα (βλ. επ' αυτού απόφαση, Peterbroeck, προαναφερθείσα, σκέψη 16).

44 Πράγματι, η αποκλειστική αυτή προθεσμία είναι εύλογη για να εκτιμηθεί αν υπάρχουν λόγοι αμφισβητήσεως του κύρους μιας διαιτητικής αποφάσεως και, ενδεχομένως, για την προετοιμασία της αγωγής προς ακύρωσή της. Κατά τα λοιπά, στην υπό κρίση υπόθεση, οι διάδικοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις δεν ισχυρίστηκαν ότι οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες περί αγωγής προς ακύρωση διαιτητικής αποφάσεως, ιδίως η τασσόμενη προς τούτο προθεσμία δύο μηνών, δεν ήταν εύλογοι.

45 Αφετέρου, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 41, παράγραφος 4, του νόμου 60/2003, η προθεσμία αρχίζει από της κοινοποίησεως της διαιτητικής αποφάσεως. Έτσι, στην υπό κρίση υπόθεση, ο καταναλωτής δεν βρίσκεται σε μια κατάσταση όπου η προθεσμία αρχίζει, ή ακόμα έχει λήξει, χωρίς αυτός να γνωρίζει καν ότι θίγεται από τα αποτελέσματα της καταχρηστικής ρήτηρας διαιτησίας.

- 46 Υπό τις συνθήκες αυτές, μια τέτοια προθεσμία συνάδει προς την αρχή της αποτελεσματικότητας, καθόσον δεν είναι, αυτή καθαυτή, ικανή να καταστήσει πρακτικά αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία οι καταναλωτές έλκουν από την οδηγία (βλ. επ' αυτού απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2003, C-327/00, Santex, Συλλογή 2003, σ. I-1877, σκέψη 55).
- 47 Εν πάση περιπτώσει, όταν συντρέχουν περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, η τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας δεν μπορεί να βαίνει μέχρι του σημείου να απαιτείται από το εθνικό δικαστήριο όχι μόνον να θεραπεύσει μια δικονομικής φύσεως παράλειψη του αγνοούντος τα δικαιώματά του καταναλωτή, όπως στην προαναφερθείσα υπόθεση *Mostaza Claro*, αλλά και να επανορθώσει καθ' ολοκληρία τις συνέπειες από την πλήρη αδράνεια του καταναλωτή, όπως αυτή που επέδειξε η καθής η εκτέλεση της κύριας δίκης, η οποία ούτε μετέσχε στη διαιτητική διαδικασία ούτε άσκησε αγωγή προς ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως, η οποία απέκτησε ως εκ τούτου την ισχύ του δεδικασμένου.
- 48 Με γνώμονα τις ανωτέρω σκέψεις, διαπιστώνεται ότι οι κανόνες που προβλέπει η ισπανική δικονομία δεν καθιστούν αδύνατη ή εξόχως δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει στους καταναλωτές η οδηγία.
- 49 Όσον αφορά, στη συνέχεια, την αρχή της ισοδυναμίας, η αρχή αυτή επιτάσσει οι προβλεπόμενες από το εθνικό δίκαιο προϋποθέσεις αυτεπάγγελτης εξετάσεως ενός κανόνα του κοινοτικού δικαίου να μην είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν την αυτεπάγγελτη εξέταση κανόνων εσωτερικού δικαίου της ίδιας βαθμίδας (βλ., μεταξύ άλλων, επ' αυτού, απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-430/93 και C-431/93, *van Schijndel* και *van Veen*, Συλλογή 1995, σ. I-4705, σκέψεις 13 και 17 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 50 Προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον τηρείται εν προκειμένω η αρχή αυτή, στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο το οποίο έχει άμεση γνώση των δικονομικών κανόνων που ισχύουν για τις ένδικες προσφυγές του εσωτερικού δικαίου, εναπόκειται να εξετάσει τόσο το αντικείμενο όσο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των ενδίκων προσφυγών του εσωτερικού δικαίου που φέρονται ως παρόμοιες (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, *Preston* κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-3201,

σκέψεις 49 και 56). Εντούτοις, το Δικαστήριο μπορεί να παράσχει στο δικαστήριο αυτό ορισμένα στοιχεία για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου (βλ. απόφαση Preston, προαναφερθείσα, σκέψη 50).

- 51 Όμως, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 30 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου. Επιπροσθέτως, πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η οδηγία, συνολικά, συνιστά, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ, απαραίτητο μέτρο για την εκπλήρωση των αποστολών που ανατίθενται στην Κοινότητα και, ειδικότερα, για τη βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής στο σύνολό της (απόφαση Mostaza Claro, προαναφερθείσα, σκέψη 37).
- 52 Δεδομένης της φύσεως και της σημασίας του δημοσίου συμφέροντος επί του οποίου στηρίζεται η προστασία την οποία παρέχει η οδηγία στους καταναλωτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας πρέπει να θεωρηθεί ως ισοδύναμο προς τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως της ίδιας βαθμίδας στο πλαίσιο της εσωτερικής εννόμου τάξεως.
- 53 Εξ αυτού συνάγεται ότι, όταν ο δικαστής που επιλαμβάνεται εκδόσεως απογράφου μιας περιβληθείσας την ισχύ του δεδικασμένου διαιτητικής αποφάσεως, πρέπει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, αν μια ρήτρα διαιτησίας αντιβαίνει προς τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως, είναι επίσης υποχρεωμένος να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας διαιτησίας έναντι του άρθρου 6 της οδηγίας, όταν διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (βλ. επ' αυτού απόφαση Rannou GSM, προαναφερθείσα, σκέψη 32).
- 54 Η ίδια υποχρέωση βαρύνει επίσης το εθνικό δικαστήριο το οποίο έχει, στο πλαίσιο του εσωτερικού δικαιοδοτικού συστήματος, απλώς τη δυνατότητα να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν μια τέτοια ρήτρα αντιβαίνει προς τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως (βλ. επ' αυτού προαναφερθείσες αποφάσεις van Schijndel και van Veen, σκέψεις 13, 14 και 22, καθώς και Kempter, σκέψη 45).

- 55 Όμως, όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, κατά την Ισπανική Κυβέρνηση, ο δικαστής της εκτελέσεως διαιτητικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει την ισχύ του δεδικασμένου είναι αρμόδιος να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα μιας αντίθετης προς τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως ρήτρας διαιτησίας που περιλαμβάνεται σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία. Τούτο απορρέει εξάλλου από πολλές πρόσφατες αποφάσεις της Audiencia Provincial de Madrid, καθώς και της Audiencia Nacional.
- 56 Συνεπώς, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν συμβαίνει κάτι τέτοιο.
- 57 Τέλος, όσον αφορά τις συνέπειες της εκ μέρους του δικαστή της εκτελέσεως διαπιστώσεως σχετικά με την ύπαρξη καταχρηστικής ρήτρας διαιτησίας σε σύμβαση συναφθείσα με καταναλωτή, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 6 της οδηγίας επιτάσσει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν θα δεσμεύουν τους καταναλωτές, «τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας».
- 58 Επομένως, όπως προτείνει η Ουγγρική Κυβέρνηση, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να συναγάγει όλες τις συνέπειες που απορρέουν, σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, από την ύπαρξη καταχρηστικής ρήτρας διαιτησίας έναντι της διαιτητικής αποφάσεως, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η εν λόγω ρήτρα δεν θα δεσμεύει τον καταναλωτή.
- 59 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως, η οποία απέκτησε ισχύ δεδικασμένου και είχε εκδοθεί ερημοδικούντος του καταναλωτή, υποχρεούται να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας διαιτησίας, εφόσον, σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, μπορεί να προβαίνει σε μια τέτοια εξέταση στο πλαίσιο παρόμοιας φύσεως αγωγής του εσωτερικού δικαίου. Σε μια τέτοια περίπτωση, εναπόκειται στο εν λόγω δικαστήριο να συναγάγει όλες τις συνέπειες που

απορρέουν εξ αυτού σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η εν λόγω ρήτρα δεν θα δεσμεύει τον καταναλωτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁶⁰ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται εκδόσεως απογράφου διαιτητικής αποφάσεως, η οποία απέκτησε ισχύ δεδικασμένου και είχε εκδοθεί ερημοδικούντος του καταναλωτή, υποχρεούται να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας διαιτησίας, εφόσον, σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, μπορεί να προβαίνει σε μια τέτοια εξέταση στο πλαίσιο παρόμοιας φύσεως αγωγής του εσωτερικού δικαίου. Σε μια τέτοια περίπτωση, εναπόκειται στο εν λόγω δικαστήριο να συναγάγει όλες τις συνέπειες που απορρέουν εξ αυτού σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η εν λόγω ρήτρα δεν θα δεσμεύει τον καταναλωτή.

(υπογραφές)